

Mediýa emeli aň hüjüminden nädip halas bolmaly?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Mediýa emeli aň hüjüminden nädip halas bolmaly? MEDIÝA EMELI AÑ HÜJÜMINDEN NÄDIP HALAS BOLMALY?

Hökümetler, parlamentler, kompaniýalar gürrüňi gidýän düzgüne amal etmek üçin tagalla etmeli bolar. Emma bu çemeleşme hemişeki ýaly haýal bolar we emeli aň ulgamlarynyň çakgan ösüşine eýgerip ýa-da yzyna eýerip başarmaz.

Žurnalist hökmünde indi emeli aňyň haýran galdyryjy, deňsiz-taýsyz we kämil alamatlaryndan peýdalanyp işleme ukybymy ösdürip bilerin. Emma bu oňyn habar emeli aňyň dünýäsini gurşap alan bir topar erbet habarlara indi döz gelip bolmajak we mediýany çynlakaý howp çeşmesine öwrüp taşlar.

Mälim bolşy ýaly mediýa habarlaryna azyndan ynandyryjylyk taýdan belli bir ynamyň güýji, habarçylygyň dowam edijiligi we peýda boluş sebäbi bolan düýp missiýasyny ýerine getirip bilmegi üçin el çekip bolmajak faktordyr. Emma emeli aň önümleriniň aýratynam şu babatda edýänleri, dogruçyllyk faktoryna aşa basyş edip, bu käriň we pudagyň geljegine garaňky kölege salýar.

«Tradision» we «täze mediýa» arkaly mediýa materiallaryna duçar bolma tilsimleri emeli aňyň žurnalistika kärine goşan goşantlarynyň partlamagy bilen birlikde mazaly üýtgedi.

Aýratynam «sosial mediýa» platformalary arkaly alynan köp

sanly görkezmäniň, fotosuratyň, wideonyň şübheli ýagdaýa gelmegi bu üýtgeşmäniň subutnamalarynyň arasynda ýerini alýar. Dogry maglumatlaryň köpüsi ygtybarlylygyny ýitirip, käbir toslama maglumatlar has ynandyryjy ýagdaýa geldi.

Okgunlylyk bilen kämilleşdirilýän emeli aň programmalary ulgamlaryny aýratyn üns bilen ösdürip, her sagatda diýen ýaly täzelerini oýlap tapýar, mediýa we kreatiw mazmun önümçiligindäki paýlaryny durnukly we işjeň görnüşde artdyrýar.

Hatda käbir hünärmenler birküç ýylyň içinde habarlarymyzyň we mediýa önümlerimiziň 90%-niň bu «enjamlardan» geljegini çaklaýar.

Geçen hepde ABŞ-nyň Goranmak ministrligindäki (Pentagon) partlamanyň emeli aňdan çykan suraty çap edildi.

Gürrüňi gidýän suraty emele getirme prosesiniň berýän bulaşyklygy we dogry şekiller bilen ussatlarça garym-gatym edilendigi sebäpli birnäçe kişi muňa güpbe ynandy.

Munuň özi Nýu-Ýork bazarynda millionlarça dollar ýitgisine getiren çalt pese düşüslige getirdi we Pentagony resmi ýalanlama bermäge mejbur etdi.

Şuňa ugurdaşlykda ABŞ-nyň öňki prezidenti Donald Trampy tussag astyna alynandygyny görkezýän fotosurat we Rim papasy Frensisi başga tüýsli eşikde görkezýän fotosurat sosial mediýada ýaýrady.

Bular emeli aňyň kömegi arkaly ýasalan iki galp fotoşekildi. Käbirleriniň hakykatdyr öýden bu suratlary emeli aňyň ösüş ýolunyň ýagtysynda žurnalistika işiniň we mediýa önümleriniň üstünde garaşylan netijeleri eserdeň gözden geçirmegimiz üçin bize ugur-ýol görkezdi.

Emeli aň syýasy, howpsuzlyk, sosial, ykdysady, saglyk, medeni durmuşymyzyň köp taraply ugry bilen baglanyşykly ýagdaýa öwrülenliginden häzir dünýä derejesinde mediýa önümlerinde görünýän iň esasy meseleleriniň birine öwrüldi.

Onuň bu ugurlardan biriniň arasyndaky her kesişme nokadynda ýüze çykýan meselelerden we howplardan söz açylýar.

Şol sebäpli, emeli aňyň inisiatorlaryndan Jeffri Hintonyň, «ChatGPT»-niň başyny başlan «OpenAI» kompaniýasynyň başlygy

Sam Altmanyň, şeýle-de Ilon Maskyň, Stiwen Hawkingiň, Bill Geýtsiň, başga-da ýüzlerçe hünärmeniň, kanun çykaryjylaryň, dünýäniň tehnologiýa industriýasynyň öňdebaryjylarynyň, parlamentleriň, hökümetleriň, sebitleýin we halkara guramalaryň emeli aňyň howplary, adama garşy potensial howpy hoýunça bize ýatlatmak we berk gözegçiligi talap etmek üçin nämüçin üşýändigine düşünse bolýar.

Öňünden çaklap boljak geljekde şu giň gerimli üýtgeşme bilen baglanyşykly «düzgünleşdirme» sözi iň köp ulanylýan söz bolsa gerek.

Hökümetler, parlamentler, kompaniýalar agzalýan düzgüni berjaý etmek üçin tagalla etmeli bolar. Emma bu çemeleşme hemişeki ýaly haýal bolar we emeli aň ulgamlarynyň çakgan ösüşine eýgerip ýa-da yzyna eýerip başarmaz.

Mediýa frontunda şeýle işler heniz köp žurnalisti öýe ugratmakda üstünlük gazanmazdan, mediýa ulgamyny ýalňyşdyryjy habarlar we ýasama fotosuratlardyr toslama wideolar bilen doldurmazdab, pikir eýeçiligi hukugyny ogurlamazdan, önümlerini gerekli minimal howpsuzlyk derejesinden syrylyp, žurnalistika dünýäsiniň astyny oýmazdan ön çalt ädimler ätmeli.

Şular ýaly önüni alyş işleriniň arasynda mediýa industriýasyny düzgünleşdirýän edaralaryň emeli aň önümleriniň žurnalistika işinde ulanylmagyna gönükdirilen kadalaşdyryjy namalar çykarmaga taýýarlyk işleri-de bar.

Şeýle-de, öz-özüne gözegçilik ediş organlary, sindikatlar, metbugat toparlary mediýa iş ugrukdyryjylaryna we emeli aň önümleri bilen baglanyşykly amal etme «düzgünlerine» täze bölümler goşulmalydyr.

Şeýle kanuny we düzgünleşdiriji çemeleşmeler pikir eýeçiligi (awtorlyk hukugy) hukugynyň goralmagyma gönükdirilen ýörite düzgünler kabul edilmezden we gürrüňi gidýän işleriň we muňa jogapkärleriň magnawy hukuklaryň bozulmagyndan ötri eli-goly baglanmazdan soňlandy hasaplap bolmaz.

Şeýle kanuny we düzgünleşdiriji çemeleşmeleriň her dürli mediýa ýaýran žurnalistika we döredijilik materiallarynyň önümçiliginde emeli aň ulgamlarynyň ulanyjylaryny bir yşarat

goýmaga mejbur edýän açyk we düýpli prinsipi öz içine almagy hökmany bolar.

Her ulanyjy agza mundan şol önümiň emeli aň tarapyndan ýa-da onuň kömegi bilen taýýarlanandygyny syzar we bu häzir iň gowşak ynanç bolmagynda galýar.

Ýasir ABDULAZIZ.

Sişenbe, 30.05.2023 ý. Publisistika